

Авлигын эсрэг НҮБ-ын Конвенцийн техникийн Удирдамж

Гэмт хэрэгт тооцох, хууль сахиулах

(III бүлэг, 15-42 дугаар зүйлүүд)

Конвенцийн 15-29 дүгээр зүйлүүдийн агуулга, бүтэц болон хэрэгжүүлэх шаардлагын талаар илүү мэдээлэл, дүн шинжилгээ олж авахыг хүсвэл Авлигын эсрэг Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Конвенцийг хэрэгжүүлэх Эрх зүйн удирдамжийн холбогдох хэсгийг харна уу.

30 дугаар зүйл: Яллах, шүүхийн шийдвэр гаргах, шийтгэл ноогдуулах

- 1. Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулна.*
- 2. Оролцогч улс бүр өөрийн төрийн албан тушаалтанд чиг үүргээ гүйцэтгэхэд нь олгосон аливаа дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх болон энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг шаардлагатай бол үр ашигтайгаар мөрдөн байцаах, яллах, ийм хэрэгт шүүхийн шийдвэр гаргах боломжийн хооронд зохих тэнцвэрийг эрх зүйн тогтолцоо болон үндсэн хуулийн зарчимдаа нийцүүлэн тогтоох буюу хадгалахад шаардлагатай байж болох хууль тогтоох болон бусад арга хэмжээг авна.*
- 3. Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэрэгт аливаа этгээдийг ялахад хамаарах дотоодын хууль тогтоомжийнх нь дагуу олгосон үзэмжээрээ шийдвэрлэх хууль зүйн эрх мэдлийг тэдгээр гэмт хэргийн хувьд хууль сахиулах арга хэмжээний үр ашгийг аль болох дээшлүүлэх үйцээр бөгөөд ийм гэмт хэргийг үйлдүүлэхгүй байх хэрэгцээг зохих ёсоор харгалзан хэрэгжүүлэх явдлыг хангахыг чармайна.*
- 4. Энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийн тохиолдолд оролцогч улс бүр шүүх хуралдаан буюу давж заалдах аас өмнө түр суллах тухай шийдвэртэй холбогдуулан*

нөхцөл тавихдаа дараагийн эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагаанд хариуцагчийг байлгах явдлыг хангах хэрэгцээ харгалзан үзсэн байх явдлыг хангахыг эрэлхийлэх талаар зохих арга хэмжээг өөрийн дотоодын хууль тогтоомждоо нийцүүлэн, хариуцагчийн эрхийг зохих ёсоор харгалзан авна.

5. Оролцогч улс бүр гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах боломжийг авч үзэхдээ тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзнэ.

6. Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг үйлдсэн гэж яллагдаж буй төрийн албан тушаалтныг зохих эрх бүхий байгууллага нотлогдоогүй бол гэм буруугүйд тооцох зарчмыг хүндлэн үзэж зохих тохиолдолд албан тушаалаас чөлөөлөх, түдгэлзүүлэх буюу өөр албан тушаалд томилж болох журмыг тогтоох асуудлыг эрх зүйн тогтолцооныхоо тулгуур зарчимд нийцсэн хэмжээнд авч үзнэ.

7. Гэмт хэргийн ноцтой байдлаас үзэхэд батлагдаж байгаа тохиолдолд оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэрэгт яллагдаж буй этгээдийг шүүхийн шийдвэрийн буюу зохих аливаа бусад хэрэгслээр дотоодын хуулиараа тогтоосон хугацаанд дараахь үйл ажиллагаа явуулах эрхийг нь хасах журмыг тогтоох асуудлыг эрх зүйн тогтолцооныхоо тулгуур зарчимд нийцсэн хэмжээнд авч үзнэ:

(a) төрийн алба хаших;

(b) төрийн өмчит буюу төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжид алба хаших.

8. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэг эрх бүхий байгууллага төрийн албан хаагчид сахилгын эрх мэдлээ хэрэгжүүлэхийг хөндөхгүй.

9. Энэхүү конвенцийн аль ч заалт энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийн болон эрх зүйн холбогдох хамгаалалт буюу тухайн үйлдлийн хууль ёсны байдлыг тодорхойлдог эрх зүйн бусад зарчмын тодорхойлолтыг зөвхөн оролцогч улсын дотоодын хуулиар зохицуулах асуудал байх, түүнчлэн эдгээр гэмт хэргийн тэрхүү хуулийн яллаж, шийтгэх зарчмыг хөндөхгүй.

10. Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэрэгт яллагдаж буй этгээдийг нийгэмд дахин нэгдэн орохыг дэмжихийг чармайна.

I. Ерөнхий зүйл

Гуч дугаар зүйлийн заалтууд хууль сахиулах талаар гол асуудлуудыг хөндсөн байна. Энд мөрдөн шалгах болон яллахтай холбоотой асуудлаас гадна дархан эрхтэй холбоотой чухал бөгөөд нарийн асуудал багтаж байгаа юм. Энэ зүйлд ял шийтгэл (эрүүгийн *strictu sensu* болон “нэмэлт” шийтгэл), сахилгын арга хэмжээ болон эрхийг нь хасах зэрэг тухайн гэмт хэргийн мөн чанарт хийгээд ноцтой байдалд тохирсон

шийтгэлд анхаарал хандуулсан байна. Төгсгөлд нь энэ зүйлд гэмт хэрэгтийг нийгэмд дасгах асуудлыг авч үзсэн байна.

Энэ зүйлээр:

- Оролцогч улс бүр гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулахыг (1 дүгээр хэсэг);
- Оролцогч улс бүр өөрийн төрийн албан тушаалтанд чиг үүргээ гүйцэтгэхэд нь олгосон аливаа дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх болон энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг шаардлагатай бол үр ашигтайгаар мөрдөн байцаах, яллах, ийм хэрэгт шүүхийн шийдвэр гаргах боломжийн хооронд зохих тэнцвэрийг эрх зүйн тогтолцоо болон үндсэн хуулийн зарчимдаа нийцүүлэн тогтоох буюу хадгалахад шаардлагатай байж болох хууль тогтоох болон бусад арга хэмжээг авахыг (2 дугаар хэсэг);
- Шүүх хуралдаан буюу давж заалдахаас өмнө түр суллах тухай шийдвэр гаргахдаа дараагийн эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагаанд хариуцагчийг байлгах явдлыг хангахыг (4 дүгээр хэсэг);
- Оролцогч улс гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах боломжийг авч үзэхдээ тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзэхийг (5 дугаар хэсэг) шаардсан байна.

Эдгээр заавал гүйцэтгэх заалтаас гадна энэ зүйлд заавал гүйцэтгэх албагүй дараах заалтууд ч багтаж байгаа болно:

- Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг үйлдсэн гэж яллагдаж буй төрийн албан тушаалтныг зохих эрх бүхий байгууллага зохих тохиолдолд албан тушаалаас чөлөөлөх, түдгэлзүүлэх буюу өөр албан тушаалд томилж болох журмыг тогтоох асуудлыг авч үзнэ (6 дугаар хэсэг);
- Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэрэгт яллагдаж буй этгээдийг дотоодын хуулиараа тогтоосон хугацаанд дараахь үйл ажиллагаа явуулах эрхийг нь хасах журмыг тогтоох асуудлыг авч үзнэ: (a) төрийн алба хаших; (b) төрийн өмчит буюу төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжид алба хаших (7 дугаар хэсэг);
- Оролцогч улс бүр энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэрэгт яллагдаж буй этгээдийг нийгэмд дахин нэгдэн орохыг дэмжихийг чармайна (10 дугаар хэсэг).

Гуч дугаар зүйлийн заалтуудыг хэрэгжүүлснээр хуульд захирдах ёс зохих байдлаар хэрэгжиж байж явдлыг бэхжүүлэх зорилгоор ямар арга хэмжээ авбал зохихыг тодорхойлох маш чухал “бэлэн байдлын шалгалт”-ыг эрүүгийн шүүхийн тогтолцоонд явуулах юм. Эдгээр заалт нь шүүх үйл ажиллагааны бодлогын саадгүй хэрэгжиж явдлыг хангах ухаалаг арга зам болно.

II. Бэрхшээл ба шийд

II.1. Тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулах

“Шийтгэл” гэдэгт эрүүгийн болон эрүүгийн бус захиргааны буюу иргэний шийтгэл орно. Гэхдээ энэхүү конвенцын дагуу “эрүүгийн гэмт хэрэг” гэж тогтоосон тэдгээр үйлдэлд ч эрүүгийн шийтгэлийн хамтаар эрүүгийн бус шийтгэлийг оногдуулж болох бөгөөд харин эрүүгийн бус шийтгэлээр эрүүгийн шийтгэлийг орлуулахгүй.

Энэхүү конвенцоор гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулахыг оролцогч улсаас хүссэн байгаа. Шийтгэлийн хэлбэр нь ямар байхыг ямар нэг байдлаар тохиролцоогүй ч тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдалд тохирсон торгох, шоронд хорих зэрэг ял шийтгэлийг ногдуулж байх явдлыг хангах арга хэмжээг авахыг конвенцид онцолж үзсэн байна. Гэмт хэргийн ноцтой байдлыг үнийн дүн, зохисгүй давуу байдлаас гадна тухайн хэрэгт холбогдсон этгээдийн зэрэг дэв, хэрэг гарсан орчин нөхцөл, тухайн хэрэгт холбогдогч албан тушаалтанд хүлээлгэх итгэлцлийн түвшин зэргийг харгалзан үзэж тогтоож болно.

Конвенцид шийтгэлийн хүнд, хөнгөн байдал буюу ялын хэмжээг ямар нэг байдлаар тогтоогоогүй. Ял шийтгэл нь улс бүрийн харилцан адилгүй уламжлал, бодлогыг тусгаж байдаг тул адил төрлийн гэмт хэрэгт ногдуулах шийтгэл нь орон бүрд өөр өөр байж болохыг конвенцид дурдсан байна. Үнэндээ авлигын гэмт хэргийн шийтгэл нь үндэсний эрх зүйн хүрээнд нийцэхээс гадна оролцогч улсын эрүүгийн хуулиар заасан ял шийтгэлийн ерөнхий орчинд тохирч байх учиртай юм. Ер нь тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл оногдуулахад конвенцийн дагуу тогтоосон авлигын гэмт хэрэгт ногдуулах эрүүгийн ял шийтгэл нь энэ хэрэгтэй дүйцэхүйц эдийн засгийн гэмт хэрэгт ногдуулах ял шийтгэлээс хөнгөн биш байна. Хоёр талын эрх зүйн харилцан туслалцаа болон гэмт хэрэгтэнг гадаад улсад шилжүүлэх асуудал чухал үүрэг гүйцэтгэдэг хил дамнасан авлигын хэргийн хувьд, ял шийтгэл нь хоёр талын эрх зүйн асуудлаар үр нөлөөтэй байдлаар харилцан туслалцах болон гэмт хэрэгтэнг гадаад улсад шилжүүлэх явдалд боломж олгож байхаар хангалттай өргөн хүрээг хамарсан байх хэрэгтэй байдгийг оролцогч улс анхаарч үзвэл зохино. Зарим улсын хувьд шоронд хорих ял шийтгэлд тодорхой хугацаа заахдаа гэмт хэрэгт шийтгэл ногдуулах тал дээр хоёр улсын хүлээн зөвшөөрсөн шаардлагад нийцүүлэх хэрэгтэй болж болох юм.

Ял шийтгэлийг хэрэглэх байдал нь тухайн оролцогч улсын хууль зүйн тогтолцооноос хамаарч харилцан адилгүй байж болно. Шүүхээс өргөн хүрээний боломжит ял шийтгэлийн хүрээнд тодорхой хэмжээгээр өөрийн үзэмжээр ял шийтгэл оногдуулдаг оролцогч улсуудад, гэм буруутай байдал болон хохирлыг үнэлэн, хүндрүүлэх болон хөнгөрүүлэх хүчин зүйл (авлигын гэмт хэргийн тухайд итгэл эвдсэн байдал гол хүндрүүлэгч хүчин зүйл болж болох юм), хувийн хүндэтгэх шалтгаан болон гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрсөн мэдэгдэл байгаа эсэхийг харгалзан тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлын тухайд шийдвэр гаргах байдлаар шүүх ажиллагаа ихэнхдээ эхэлдэг. Ингэснээр шүүхэд эрх чөлөг хязгаарлах шийтгэлийг оногдуулах босгоос илүү гарсан эсэхийг тогтоох боломж олдоно. Түүнчлэн гэм буруутай нь тогтоогдож, шүүгдэгч авлигын хэргээс санхүүгийн ашиг олоогүй гэдэгт итгэлтэй болохын тулд

хөрөнгийг тодорхой байдлаар үнэлж, хураасны дараагаар хохирлыг барагдуулах талаар шүүхийн шийдвэр гаргах хэрэгтэй болно.

Оролцогч улс (хувь этгээдтэй холбоотойгоор) үр нөлөөтэй, тухайн үйлдэлд таарсан, тухайн үйлдлийг дахин үйлдүүлэхгүй байх тийм шийтгэл ногдуулахыг заасан 26 (4) зүйлийн ял шийтгэл оноох удирдамжийг анхаарч үзэх хэрэгтэй.

Ял оноох удирдамжийн заалтууд энэ тал дээр тус болж болох юм. Олон оролцогч улс шүүгчийн албан заавар биш харин чиглүүлэг болгон ашиглах боломжтой тийм ял шийтгэл оноох удирдамжийг бий болгосон байна.

Их Британид, жишээлбэл, шүүгчдэд буюу ял ногдуулагчдад зориулсан ял шийтгэл ногдуулах удирдамжийг⁶ Ял ногдуулах асуудлаар зөвлөх комисс ба Ял оноох удирдамжийн зөвлөл гэсэн өөр хоорондоо ойр холбоотой бие даасан хоёр байгууллага хариуцдаг. Эдгээр нь Англи болон Уэйлсийг хамарсан шүүхүүдэд ял ногдуулахад тууштай байдлыг хангаж, шийтгэл ногдуулагчийг шийдвэр гаргах тал дээр дэмжих зорилгоор ял ногдуулах тухай удирдамжийг боловсруулахад хамтран ажилладаг юм.

Ял ногдуулах асуудлаар зөвлөх комисс нь тодорхой гэмт хэрэг болон гэмт хэргийн бүлгийн хүрээнд ял ногдуулах удирдамжийн талаар мөн бусад ял ногдуулах тухай асуудлаар зөвлөгөө өгдөг. Өргөн хүрээнд зөвлөлдөж, судалгаа хийсний дараагаар шаардлагатай гэж үзвэл энэхүү комиссоос зөвлөмж боловсруулж, Ял оноох удирдамжийн зөвлөлд хэлэлцүүлэхээр өргөн барина. Ял оноох удирдамжийн зөвлөл тодорхой сэдвийн хүрээнд Ял ногдуулах асуудлаар зөвлөх комиссоос зөвлөмж авч, үүнийг тухайн сэдвээр ял ногдуулах удирдамж боловсруулахад ашигладаг. Эдгээр “удирдамжийн төсөл”-ийг хэвлээд, энэ талаар зөвлөлдөөд эцэст нь хянана.

Үүний дараа ял ногдуулагч хэрэглэхэд бэлэн болсон эцсийн байдлаар ял ногдуулах удирдамжийг хэлэлцэнэ.

Мэдээж хэрэг бусад олон улс оронд ийм “албан бус” удирдамж байхгүй бөгөөд ял оноох хэмжүүрийг UNCAC конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг шийдэх эрүүгийн хууль тогтоомжийн хүрээнд тодорхойлж өгсөн байдаг.

Зарим оролцогч улс шийтгэл нь үр нөлөөтэй, тухайн үйлдэлд таарсан, тухайн үйлдлийг дахин үйлдүүлэхгүй байх шалгуурыг хангахуйц сайтар баримтжуулсан өөр дэглэмтэй байж болох юм. Жишээлбэл, Герман улсын Эрүүгийн хууль нь тохиролцох (*Absprachen*) болон шүүх хурлаар шийдүүлэх тогтолцоонд тохирох байдлаар өргөн хүрээний ял шийтгэлийг зөвшөөрсөн байдаг. Хувь этгээдийн ял ногдуулах тухайд Герман улс Захиргааны гэмт хэргийн тухай хуулийн хүрээнд (торгууль ногдуулах болон “санхүүгийн ашиг”-ийг хураахаас бүрдсэн) захиргааны торгуулийн тогтолцоотой.

II.2. Дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх

Дархан эрхийг зарчмын хувьд хоёр бүлэгт авч үзнэ: хариуцлага үл хүлээх ба халдашгүй байх. Эхний төрлийн дархан эрх нь (парламентын гишүүн зэрэг) хууль тогтоох байгууллагын гишүүний чиг үүргээ биелүүлэхтэй холбоотой санал

илэрхийлэх, санал хураалтанд оролцоход хамаарах байдлаар хэрэгжинэ. Үүний зорилго нь хараат бус байдал болон үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг шүүхийн бүх байцаалтаас ангид байлгаж, хамгаалах явдал юм. Гэхдээ энэ нь эрүүгийн хариуцлага хүлээх байдалд тодорхой хязгаарлал тавьж байж болно. Дараагийн төрлийн дархан эрх нь төрийн албан тушаалтны тодорхой бүлгүүдийг үүргээ гүйцэтгэж байх хугацаанд нь баривчлах, саатуулах, яллах зэрэг хуулийн үйл ажиллагаанаас хамгаалах асуудалтай холбоотой бөгөөд зарим оронд эдгээрээс гадна цагдаагийн мөрдөн байцаах ажиллагаа болон тусгай мөрдөн байцаах арга хэрэгслийг хэрэглэх явдлаас ч ангид байлгадаг.

Оролцогч улсуудын ихэнх нь дархан эрх болон шүүхийн харъяаллын давуу эрхийг төрийн байгууллагуудын хэвийн үйл ажиллагааг хамгаалахад шаардлагатай хэрэгсэл болгож хууль тогтоох байгууллагын гишүүд зэрэг төрийн албан тушаалтанд хамааруулж үздэг ч дархан эрх нь төрийн тэдгээр албан тушаалтныг хуулиас дээгүүр буюу ангид байдалтай болгож байгаа мэт сэтгэгдэл төрүүлдэг учраас тодорхой бэрхшээлийг дагуулдаг. Яллахаас дархлагдсан байх нь авлигын хэрэг ихсэх гол шалтгаан мэтээр ойлгох явдал түгээмэл ажиллагддаг. Учир нь улс төрийн дархан эрх өндөр түвшний авлигын хэрэгт мөрдөн байцаах ажиллагаа явуулахад томоохон саадыг үүсгэж байж болно. Энэ үр дагаврыг харгалзан дэлхийн цөөнгүй улс орон дархан эрхийн тухай дүрмээ өөрчилсөн буюу өөрчлөхөөр завдаж байна.

Гуч дугаар зүйлд дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх болон үр нөлөөтэй байдлаар хууль сахиулах боломжийн хооронд зохих тэнцвэрийг тогтоох арга замыг тооцож үзэхийг санал болгосон. Бүх хэлбэрийн дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх нь тодорхой этгээд буюу тодорхой этгээдийн бүлэгт эрүүгийн хуулийн заалтууд буюу эрүүгийн хуулийн үйл хэрэг үйлчлэхгүй байх гэсэн нэг ижил санаан дээр үндэслэдэг. Оролцогч улс эдгээр хуулийг хуулийн өмнө бүгд эрх тэгш байх зарчмаас хазайсан явдал гэж үзэх бөгөөд энэ дархан эрх нь ноцтой үндэслэлтэй байвал зохино.

Энэхүү зүйлд дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрхийн “чиг үүргийн” ойлголтыг баримталж байгааг оролцогч улс анхаарч үзэх хэрэгтэй. Өөрөөр хэлбэл дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх нь тодорхой албан тушаалтанд биш харин тодорхой албан тушаалд хамаарна. Иймээс оролцогч улс тэнцвэртэй бөгөөд хууль ёсны дархан эрх болон бусад давуу эрхийг зөвхөн төрийн үйл ажиллагааг хэвийн явуулах байдлыг хамгаалахад зайлшгүй шаардлагатай хэрэгсэл болгож ашиглах нь зүйтэй. Оролцогч улс бүр дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх болон үр ашигтайгаар мөрдөн байцаах, яллах боломжийн хооронд зохих тэнцвэрийг тогтоохын тулд дараах шаардлагыг харгалзан үзвэл зохино:

- Оролцогч улс дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх эдэлж буй этгээдүүдийн жагсаалтанд анхаарал хандуулж, давуу эрх олгосон төрийн албан тушаал болон төрийн чиг үүргийн жагсаалтанд тодорхой хязгаарлалт тавих шаардлагатай эсэхийг шийднэ. Ер нь дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх нь албан тушаалтанд тухайн үйлдлийн хууль ёсны үр дагавраас нь айлгүйгээр тодорхой үйлдлийг хийх боломж олгох зорилго агуулдаг гэдгийг тооцож үзэх хэрэгтэй юм. Энэ тохиолдолд оролцогч улс хувийн буюу албан тушаалын эрх мэдлийн хүрээнд үйлдсэн авлига болон

бусад гэмт хэргийн үйлдэлд үл хамаарах хязгаарлагдмал дархан эрх олгодог тэдгээр улсын туршлагыг нэвтрүүлэх асуудлыг бодолцож үзэхийг хүсч байж болно. Ийнхүү оролцогч улс дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх олгох тухай дүрэм нэвтрүүлэхдээ дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх олгох нь төрийн тухайн албан тушаал, чиг үүргийг гүйцэтгэхэд зайлшгүй чухал эсэхийг тооцож үзэх хэрэгтэй юм.

- Дархан эрх буюу давуу эрхийн чиг үүргийн ойлголтын дагуу, оролцогч улс зөвхөн албан тушаалтны чиг үүргээ гүйцэтгэхэд гаргасан үйлдлийг харгалзан мөн зөвхөн тухайн албан тушаалтан хуулийн дагуу тухайн албан тушаалаар олгогдсон үүрэг хариуцлагаа биелүүлж байх нөхцөлд дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрхийг хэрэглэх явдлыг анхаарч үзвэл зохино. Үүнээс гадна дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх зөвхөн албан тушаалтны үүргээ гүйцэтгэж байх хугацаанд үйлчилж байх учиртай. Иймээс дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх нь тухайн албан тушаалтны албан тушаалаа орхисон буюу төрийн алба хашихаа больсны дараах үйлдэхүй буюу эс үйлдэхүйд үйлчлэхгүй. Төрийн албан тушаал хашиж байсан этгээд төрийн алба хашихаа больсны дараа бий болсон тэрхүү шүүх ажиллагаан дахь давуу эрхээ эдэлж байгаа үед дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх нь хууль сахиулах шаардлагатай зохих тэнцвэрийг хадгалахгүй. Төрийн алба хашиж байх хугацаандаа үйлдсэн үйлдэлтэй холбоотой шүүх ажиллагаанд ч тухайн этгээд бусад иргэнтэй адил тэнцүү эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.
- Оролцогч улс дархан эрхийг хэзээ, хэрхэн халах тухай журам болон болзол нөхцөлийг тогтоосон хууль тогтоомж буюу хууль ёсны удирдамж боловсруулах асуудлыг бодолцож үзвэл зохино. Ийм хууль тогтоомж буюу удирдамжтай холбоотойгоор оролцогч улс дараах төлөв байдал болон загваруудыг анхаарч үзэх хэрэгтэй:
 - Хууль тогтоомж болон удирдамж нь дархан эрхийг түдгэлзүүлэх үндэслэлийг тодорхой заах бөгөөд улс төрийн сэдлээр үзэмжээр шийдэх явдалд боломж олгохгүй байна. Энэ хуульд авлигын хэрэг хариуцсан хороо нь дархан эрх буюу давуу эрхийг халах хууль ёсны шалтгааныг тогтоох байдлаар тусгаж өгөхийг оролцогч улс хүсч байж болно.
 - Дархан эрхийг халах эсэхийг тогтоох журам нь сэжигтний зүгээс мөрдөн байцаах ажиллагаанаас мултрах буюу саад хийхээс сэргийлж шуурхай шийдвэр гаргах явдалд боломж олгосон байдалтай байх хэрэгтэйг оролцогч улс анхаарч үзнэ.
 - Оролцогч улс дархан эрхийг халах шийдвэрийг гаргах явцад сонирхлын зөрчил үүсэх явдлаас зайлсхийнэ.
 - Дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрхийг халах боломжгүй нөхцөл байдал үүсвэл оролцогч улс тухайн улсад үйлдэгдсэн тодорхой гэмт хэрэгтэй холбоотойгоор хувь этгээдэд тодорхой түвшний

эрүүгийн буюу иргэний арга хэмжээ авч чадах гадаад улсын шүүхийн байгууллагатай холбоо барих асуудлыг⁷ бодолцож үзэж болох юм.

- Оролцогч улс албан тушаал хаших хугацаа төгсгөл болсны дараагаар яллах, шүүхийн шийдвэр гаргах боломж олгох талаар зохих дүрмийг авч үзэх хэрэгтэй. Албан тушаал хаших үеийн хууль ёсны хязгаарлалд тогтоосон хугацааг түдгэлзүүлэх асуудлыг мөн тооцох хэрэгтэй. Албан тушаал хаших хугацаанд дархан эрхийг халах тухай заалтгүй оролцогч улс 30 дугаар зүйлийн дагуу шаардсан тэнцвэрийг тогтоох зохих арга замыг авч үзвэл зохино.
- Эцэст нь оролцогч улс тодорхой этгээдэд олгосон дархан эрх буюу шүүхийн харъяаллын давуу эрх нь бусад этгээдийн оролцсон хэргийг яллах болон тухайн хэрэгт шүүхийн шийдвэр гаргах ажиллагаанд үйлчлэхгүй байх асуудлыг анхаарч үзэх хэрэгтэй.

III.3. Үзэмжээрээ шийдвэрлэх хууль зүйн эрх мэдэл

Гуч дугаар зүйлд оролцогч улс үзэмжээрээ шийдвэрлэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлж байгаа тохиолдол болгонд авлигын хэрэг үйлдэх явдлыг таслан зогсоох хэрэгцээг харгалзан хууль сахиулах арга хэмжээний үр ашгийг аль болох дээшлүүлэх явдлыг анхаарч үзнэ. Иймээс удирдамж болгох тэрхүү зарчим нь бодлого боловсруулах болон хууль тогтоомжийн төсөл санаачлахад оролцогч этгээд төрийн бодит шаардлагыг аль болох харгалзах байдлаар үр ашигтай, үр нөлөөтэй бөгөөд ил тод механизмыг нэвтрүүлэхийг чармайх явдлыг тусгасан байвал зохино. Оролцогч улс хууль сахиулах эрх бүхий байгууллагадаа авилгын хэргийг мөрдөн шалгах болон яллах нь хэвийн үзэгдэл харин шүүх тухайн хэргийг хэрэгсэхгүй болгох нь онцгой явдал бөгөөд энэ нь тодорхой үндэслэлтэй байвал зохихыг зөвлөснөөр гэмт хэргийг таслан зогсоох явдлын үр нөлөөг нэмэгдүүлж болох юм. Гэхдээ оролцогч улс хууль тогтоох байгууллагын нөөцийг тооцож үзэх хэрэгтэй. Нөөцийн хувьд хязгаарлагдмал хөгжиж буй улс орнууд томоохон хэргүүд дээр тухайлбал төрийн өндөр албан тушаалтны оролцсон тийм хэргүүд дээр төвлөрч байж болох юм.

Зарим улсад хууль тогтоомж буюу удирдамж нь прокурорын өөрийн үзэмжээрээ шийдэх эрх мэдлээ хэрэгжүүлэх байдлыг тодорхой заасан байдаг. Ийм шийдвэр гаргах талаар мэдээлэл өгч буй хууль тогтоомж буюу удирдамж нь олон нийтэд хүртээмжтэй байвал зохино. Эдгээр хууль тогтоомж буюу удирдамжийн зарим нь тухайн яллах ажиллагаа нь “нийгмийн ашиг сонирхол”-д нийцэхгүй байна гэж үзвэл яллахаас татгалзаж боломжийг прокурорт олгох тухай заалтыг багтаасан байдаг. Ийм тохиолдолд оролцогч улс ерөнхий болзол нөхцөл тулгахас зайлсхийж болно. Эсвэл иймэрхүү өргөн хүрээний үзэмжээрээ шийдэх явдлыг багтааж өгөхийг хүсвэл ийм шийдвэрт хүрэхэд ямар хүчин зүйлсийг харгалзан үзснийг тодорхой байлгах зорилгоор олон нийтэд нээлттэй байдлаар тогтоосон шалгуурын дагуу энэхүү эрх мэдлийг олгож байвал зохино. Тэгэхээр оролцогч улс зохих дотоод болон гадаад хяналтыг тавих боломж олгох байдлаар хэргийг хэрэгсэхгүй байлгах тухай шийдвэрээ прокурор өөрөө бүртгэж байх явдлыг бодолцож үзэж болох юм. Цаашлаад оролцогч улс үүнийг улс хэргийн талаар гомдол мэдүүлж, хэргийг шалгах явдлыг эхлүүлсэн этгээдэд мөрдөн шалгах ажиллагааны үр дүн болон яллах ажиллагааг явуулах эсэх

талаар шийдвэрийг прокурорын зүгээс мэдээлж байхыг шаардах замаар ил тод байдал, хяналт болон тэнцвэрийг баталгаажуулах сайн арга гэж үзэж байж болно. Оролцогч улс ийм шийдвэрийг хамгаалах хэд хэдэн загварт анхаарал хандуулах хэрэгтэй.

- Оролцогч улс ялангуяа улс төрийн сэдэлтэй хэрэгтэй холбоотойгоор Ерөнхий прокурор, Хууль зүйн яамын сайд зэрэг өндөр албан тушаалтан нь зохисгүй нөлөөлөлд автах явдал гарсан улсуудын туршлагыг харгалзан үзэхийг хүсч байж болно. Үүнээс гадна оролцогч улс мөрдөн шалгах болон яллах ажиллагаа эхлэхээс өмнө эрх бүхий дээд байгууллагад мэдээлэх шаардлагыг тавихгүй байх нь прокурорын шийдвэрт зохисгүй байдлаар нөлөөлөх явдлыг бий болгодог гэдгийг анхаарч үзэх хэрэгтэй. Ийнхүү оролцогч улс мөрдөн шалгах болон шүүхийн шийдвэр гаргахад ийм шаардлага, болзол нөхцөл тавих хэрэгцээ байгаа эсэхийг үнэлж үзэх эсвэл ийм эрх бүхий байгууллагыг хуулиар тогтоогоогүй тохиолдолд эдгээр бүх шаардлага, болзлыг хүчингүй болгох асуудлыг анхаарч үзэх нь чухал.
- Ямар нэг шалтгаанаар тодорхой хэргийн талаар дээд байгууллагаас заавар ирүүлсэн байхыг шаарддаг улс орон ил тод байх, тал татахгүй байх явдлыг зайлшгүй нөхцөл болгож болох юм. Ил тод, тал татахгүй байдлыг хангахын тулд оролцогч улс тухайн хэргийн талаар заавар нь хяналт тавьж болохуйцаар, бичгээр үйлдэгдсэн байхыг шаардаж болно. Түүнчлэн оролцогч улс ийм шийдвэрт гадаад хяналт тавих боломж олгох асуудлыг харгалзан үзэх нь чухал. Эдгээрийг харгалзан оролцогч улс олон нийтэд ийм мэдээллийг олж авах боломжийг бий болгож, хохирогч этгээдийн эсвэл тухайн гэмт хэргийг мэдээлсэн байгууллага, хувь этгээдийн гомдолд шүүхийн хяналт тавихыг зөвшөөрөх хэрэгтэй.

II.4. Шүүх хуралдаан буюу давж заалдах аас өмнө түр суллах тухай шийдвэр

Энэ зүйлд шүүгдэгчийн шүүх хуралдаан буюу давж заалдах аас өмнө эрх чөлөөтэй байх тухай зохих нөхцөлийг заасан байхыг оролцогч улсаас хүссэн. Оролцогч улс хуулийн хүрээнд батлан даалтаар суллах тухай заалтыг шүүгдэгчийг дараагийн шүүх хуралдаанд байлгах явдлыг хангах зохих хэрэгсэл гэж үзвэл зохино. Гэхдээ оролцогч улс ялангуяа хууль сахиулах байгууллагын зүгээс гэмт хэргээс олсон орлого болон гэм хэрэгт үйлдэхэд хэрэглэсэн хэрэгслийг битүүмжлэх, хураах боломжгүй тохиолдолд, авлигын хэрэгт холбогдсон этгээдэд тухайн улсаас оргон зайлах боломж олгох санхүүгийн ихээхэн нөөц байж болохыг харгалзан үзэх хэрэгтэй. Түүнчлэн мөрдөн шалгах ажиллагааны үеэр буюу шүүх хуралдаан эхлэхээс өмнө түр суллагдсан үедээ шүүгдэгчийн зүгээс гэрчийг сүрдүүлэх болон нотлон баримт цуглуулах явцад хөндлөнгөөс саад үүсгэх болон шүүх хурал явуулахад саад болох магадлалыг тооцож үзвэл зохино. Шүүх хурлаас хувь этгээдийн эрх чөлөө болон нүүн шилжих эрхийг хязгаарлах зохих нөхцөлийг тавьж болох юм. Батлан даалтаар суллагдах болзол нөхцөлд хууль сахиулах байгууллагад тогтмол мэдээлж байх, паспорт зэрэг зорчиход шаардлагатай холбогдох баримт бичгээ хураалгах (гэхдээ зарим хүн нэгээс олон паспорт эзэмшиж байж болохыг харгалзан бүх паспорт болон аялахад шаардлагатай бүх бичиг баримтыг хурааж авах нь ухаалаг арга зам байж болно) болон нэр заасан гэрчтэй холбоо тогтоохгүй байх явдал орж болно. Ноцтой

хэрэг мөрдөж буй тохиолдолд төстэй бусад хэргийн нэгэн адилаар шүүгдэгчийг шүүх хуралдаан хүртэл хорих эрхээ оролцогч улс өөртөө хадгалах хэрэгтэй.

II.5. Хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах

Конвенцийн 30 дугаар зүйлийн 5 дугаар заалтад оролцогч улс бүр гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах боломжийг авч үзэхдээ тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзнэ гэж заасан байгаа.

Хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллахдаа ял шийтгэлийн нийгмийн нөлөө болон хувь этгээдтэй зөрчил үүсгэхээс зайлсхийх зорилгоор тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзэх шаардлагатай юм.

Оролцогч олон улс орон гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах боломжоор хангасан байхад зарим нь тэнсэн суллах тогтолцооноос татгалзаж, “жинхэнэ шийтгэл” буюу урьдаас нарийн тогтоосон ял ногдуулах тогтолцоог илүүд үздэг. Ялангуяа иргэд зөөлрүүлж болох шийтгэлийн уг үйлдлийг дахин хийлгэхгүй байдал болон үр нөлөөтэй байдалд эргэлзэж буй тохиолдолд “жинхэнэ шийтгэл” нь хууль болон хууль сахиулах явдалд итгэх иргэдийн итгэлийг олж авах нэг сонголт болж болох юм. Гэхдээ энэ сонголтыг хийсэн тохиолдолд хүний эрхийг хүндэтгэх хэрэгцээ болон гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг тэнсэн суллах сонголтгүй тогтолцооны байж болох сөрөг үр дагаврыг тооцож үзвэл зохино.

II.6. Албан тушаалаас чөлөөлөх, түдгэлзүүлэх буюу өөр албан тушаалд томилох

Оролцогч улс энэ заалтыг аюултай (тодорхой албан тушаалын төлөө өрсөлдөхөд нь саад хийх зорилгоор авлигын хэрэгт ташаа байдлаар буруутгагдсан улс төрийн өрсөлдөгч г.м.) эсвэл “хэт үнэнч” гэж тооцсон хүнийхээ хөдөлгөөнийг хориглох үр нөлөө бүхий хэрэгсэл болгон ашиглахаас зайлсхийвэл зохино. Ийм явдал харамсалтай нь элбэг тохиолддог бөгөөд бодлого боловсруулагчид энэ тухай мэдлэгтэй байж, анхаарч үзэх шаардлагатай.

Албан тушаалаас шууд түдгэлзүүлэх тухай заалтыг хөдөлмөрийн гэрээнд оруулахыг санал болгосон тохиолдолд ч энэ заалтыг таамгаар шийтгэл ногдуулах хэрэгсэл болгон ашиглах явдлаас зайлсхийж тухайн сэжиг хангалттай байдлаар нотлогдсон байхыг шаардах зэргээр тодорхой баталгаа олгосон байдлаар хэрэглэхгүй бол энэ нь эргээд гай болох аюултай гэдгийг анхаарвал зохино.

Оролцогч улс авлигын гэмт хэргийг үйлдсэн гэж яллагдаж буй төрийн албан тушаалтныг албан тушаалаас чөлөөлөх, түдгэлзүүлэх буюу өөр албан тушаалд томилох журмыг тогтоох асуудлыг анхаарч үзнэ. Ийм арга хэмжээ нь мөрдөн байцаалт эхлүүлэхэд нөлөөлөхөөс гадна мөрдөн байцаах хугацааны туршид хүчин төгөлдөр байх учиртай. Түүнчлэн энэ арга хэмжээ нь сэжигтний зүгээс гэрчид нөлөөлөх буюу түүнийг сүрдүүлэх мөн нотлох баримтыг өөрчлөх, засварлах замаар мөрдөн байцаах ажиллагаанд саад болохоос сэргийлэхэд үйлчилж байвал зохино. Үүнээс гадна энэ нь мөрдөн байцаах ажиллагаанд саад болох байдлаар “esprit de corps” гэсэн ойлголтыг ташаа ойлгох явдлаас зохих байдлаар сэргийлсэн байх учиртай. Энэ зүйлд санал

болгосон арга хэмжээг улс төрийн сэдлээр хэрэглэхгүй байхаас гадна төрийн тухайн албан тушаалтны тухайд нотлогдоогүй бол гэм буруугүйд тооцох зарчмыг хүндэтгэн үзвэл зохино.

II.7. Эрх хасах

Конвенцийн 30 дугаар зүйлийн 7 дугаар хэсэгт төрийн байгууллага болон төрийн өмчит буюу төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжид алба хаших эрхийг хасах журмыг тогтоохыг оролцогч улс бүрт үүрэг болгосон байна. Оролцогч улс төрийн албанд итгэл болон шударга байдал зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд энэ арга хэмжээ нь зохих нэмэлт шийтгэл гэж үзэх хэрэгтэй. Оролцогч улс энэхүү арга хэмжээ нь төрийн бусад албан тушаалтан болон олон нийтэд авлигатай тэмцэх тал дээр эрс шийдэмгий байгаагаа харуулан цаашид гарч болзошгүй авлигач үйлдлийг таслан зогсоож, авлигаас сэргийлэх үр нөлөөтэй хэрэгсэл болохыг санаж байвал зохино. Нөгөөтэйгүүр ийм арга хэмжээг авч буй улс орон эрх хасах арга хэмжээ нь түр эсвэл тогтмол байдлаар хэрэгжих эсэх талаар нухацтай бодож үзвэл зохино. Энэ шийдвэрийг гаргахдаа хувь этгээдийн холбогдсон гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзэх хэрэгтэй.

Оролцогч улс аль байгууллагыг “төрийн” гэж тодорхойлохыг заасан үндэсний хууль дүрмийнхээ дагуу “төрийн өмчит буюу төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж” гэсэн томъёог хэрэглэх асуудлыг тооцож үзвэл зохино.

II.8. Нийгэмд дахин нэгдэн орох

Дээр дурдсанчлан конвенцийн 30 дугаар зүйлийн 10 дугаар хэсэгт тухайн үйлдэлд тохирсон эрүүгийн болон нэмэлт шийтгэлийг ногдуулах хэрэгтэй гэж заасан байгаа. Гэмт хэрэгт яллагдаж буй этгээдийг нийгэмд дахин нэгдэн орохыг дэмжих хэрэгцээ нь тухайн үйлдэлд тохирсон байдлаар ял шийтгэл оноох зарчмаас урган гарч байгаа юм.

Оролцогч улс энэ заалт нь ял шийтгэл болон нийгэмд дахин нэгдэн орох боломж хооронд зохих тэнцвэрийг хангах тухай энэ зүйлийн гол санааг тусгасан гэдгийг анхаарч үзвэл зохино. Үүнээс гадна нийгэмд дахин нэгдэн орох тухай заалт нь төрийн албан тушаалтны чадварыг нийтийн ашиг тусын тулд ашиглах зорилгоор тодорхой байдлаар урьдаас зөвшөөрсөн олон нийтийн буюу сайн дурын ажил зэрэг нийгэмд нэгдэн орох нөхцөл бүхий ял шийтгэлийг тодорхой хяналтын дор суллах тухай заалт дээрээ нэмэх байдлаар нэвтрүүлж болох тухай ял шийтгэлийн өөр нэг загварыг тооцож үзэхэд оролцогч улсыг чиглүүлж байгааг харгалзан үзэх хэрэгтэй.

31 дүгээр зүйл: Битүүмжлэх, түр хураах, хураах

1. Оролцогч улс бүр дотоодын эрх зүйн тогтолцооныхоо хүрээнд аль болох өргөн хэмжээнд дараахь зүйлийг хураах боломжтой болоход шаардлагатай байж болох арга хэмжээг авна:

(а) энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргээс олсон орлого буюу тийм орлогын үнийн дүнтэй тохирох эд хөрөнгө;

(b) энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг үйлдэхэд ашигласан, эсхүл ашиглах зорилготой эд хөрөнгө, тоног төхөөрөмж буюу бусад хэрэгслийн эд хөрөнгө, тоног төхөөрөмж буюу бусад хэрэгсэл.

2. Оролцогч улс бүр энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт дурдсан аливаа зүйлийг эцэст нь хураах зорилгоор таньж тогтоох, мөрдөх, битүүмжлэх буюу түр хураах боломжтой болоход шаардлагатай арга хэмжээг авна.

3. Энэ зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт дурдсан битүүмжилсэн, түр хураалгасан, хураасан эд хөрөнгийг эрх бүхий байгууллагаас захиран зохицуулахад шаардлагатай байж болох хууль тогтоох болон бусад арга хэмжээг оролцогч улс бүр дотоодын хууль тогтоомждоо нийцүүлэн авна.

4. Гэмт хэргээс олсон ийм орлогыг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн өөр эд хөрөнгө болгон шилжүүлсэн буюу өөрчлөн хувиргасан бол энэ зүйлд дурдсан адил арга хэмжээг тийм эд хөрөнгөд тийм орлогын оронд авна.

5. Гэмт хэргээс олсон ийм орлогыг хууль ёсны эх үүсвэрээс олж авсан эд хөрөнгөтэй хольсон бол уг орлогын ийнхүү холилдсон хэсгийн үнийн дүнгийн хэмжээгээр битүүмжлэхэд буюу түр хураахад хамаарах аливаа эрх мэдлийг үл хөндөн хурааж авна.

6. Гэмт хэргээс олсон ийм орлогын шилжүүлж буюу өөрчлөн хувиргаж бий болсон эд хөрөнгө, эсхүл гэмт хэргээс олсон орлогын холилдсон эд хөрөнгөнөөс олсон орлогын ашиг орлого буюу бусад ашиг хонжоонд мөн энэ зүйлд заасан арга хэмжээг гэмт хэргээс олсон орлоготой адил хэлбэрээр болон адил хэмжээгээр авна.

7. Энэхүү конвенцийн энэ зүйл болон 55 дугаар зүйлийн зорилгоор оролцогч улс бүр банк, санхүү буюу худалдааны тэмдэглэлийг гаргаж өгөх буюу түр хураах шийдвэр гаргах эрхийг өөрийн шүүх буюу эрх бүхий бусад байгууллагад олгоно. Оролцогч улс нь банкны нууцлал гэсэн үндэслэлээр энэ хэсгийн заалтын дагуу үйлдэл хийхээс зайлсхийх ёсгүй.

8. Оролцогч улсууд хураах ёстой гэмт хэргээс олсон гэх орлого буюу бусад эд хөрөнгийн хууль ёсны гарал үүсэлтэй гэдгийг харуулахыг гэмт хэрэгтнээс шаардах боломжийг авч үзэж болох бөгөөд ийм шаардлага нь тухайн орны дотоодын хуулийн тулгуур зарчмууд болон шүүхийн ба бусад ажиллагааны мөн чанартай нийцсэн байна.

9. Энэ зүйлийн заалтыг bona fide гуравдагч талын эрхийг хөндөхөөр тайлбарлаж болохгүй.

10. Энэ зүйлийн аль ч заалт энэ зүйлд дурдсан арга хэмжээг оролцогч улсын дотоодын хуулийн заалтын дагуу, түүнд нийцүүлэн тодорхойлж, хэрэгжүүлэх зарчимд сөргөөр нөлөөлөх ёсгүй.

I. Ерөнхий зүйл

Энэхүү конвенцийн 31 дүгээр зүйл нь 23 дугаар зүйлээ гүйцэлдүүлж өгч байгаа юм. 23 дугаар зүйлд хөрөнгө битүүмжлэх, түр хураах, хураах асуудлыг “хэн” хариуцахыг өгүүлсэн бол 31 дүгээр зүйлд “юуг”, “хэрхэн” битүүмжлэх, түр хураах, хураахыг авч үзнэ. Хураах –буюу конвенцийн 2 (g) хэсэгт тодорхойлсноор шүүх буюу эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн дагуу эд хөрөнгийг бүрмөсөн авах - нь зөрчил гаргасан этгээдээс буруу аргаар олсон орлогыг салган авах хууль ёсны чухал арга хэрэгсэл юм. Энэхүү конвенцийн хөхиүлэн дэмжиж буй тэрхүү дэглэм нь конвенцийн 2 (e)-д “гэмт хэрэг үйлдэх замаар шууд буюу шууд бусаар олсон, эсхүл авсан аливаа эд хөрөнгө” гэж тодорхойлсон “гэмт хэргээс олсон орлого”-ыг хураах ойлголтын хүрээнд хэрэгжинэ.

Гэмт хэргээс олсон орлогыг хураах нь ихэнх хуулийн тогтолцоонд хэдийнэ тодорхойлж заасан байдаг бусад төрлийн хураах ажиллагаа буюу гэмт хэргийн хэрэгслийг хураах болон гэмт хэргийг объектийг хураахаас ялгаатай байх учиртай. Хэдий эдгээр гурван төрлийн хураах ажиллагааны аль алинг нэвтрүүлэхийг 31 (1) хэсэгт шаардсан ч гэмт хэргээс олсон орлогыг хураах нь энэ шинэ дэглэмийн гол цөм нь юм. 31 дүгээр зүйлийн 4, 5 ба 6 дугаар хэсэгт гэмт хэргээс олсон орлогыг хураах ажиллагааны хамрах хамгийн бага хүрээг тогтоож өгсөн байна. Эдгээрт нэмэлт арга хэмжээ болгож, 8 дугаар зүйлд гэмт хэргээс олсон орлогын эх үүсвэрийг тогтоох явдлыг хөнгөвчлөх зорилгоор нотлох шаардлагыг хүчингүй болгох асуудлыг авч үзэхийг оролцогч улсаас хүсчээ. Ер нь хэд хэдэн орон нотлох шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байгаа. Гэхдээ энэ ойлголтыг нотлогдоогүй бол буруугүйд тооцох зарчимд шууд хамаарах тэрхүү гэмт хэргийн бүрдүүлэгч элементтэй холбоотой нотлох шаардлагаас ялгаж салгах байх нь чухал.

Эдгээр хамгийн доод түвшний шаардлагаас үл хамааран дараах асуудлаар энэхүү тогтолцоог нэвтрүүлэх тал дээр оролцогч улсад бодлогын олон сонголт бий:

- “Үнийн дүнд тулгуурласан тогтолцоо”-ны эсрэг “объектод тулгуурласан тогтолцоо”-нд давамгайллыг олгох эсэх;
- Эрүүгийн шийтгэлд тулгуурласан хураах тогтолцоонд нэмэлт болгох байдлаар иргэний шийтгэлд тулгуурласан хураах тогтолцоонд давамгайллыг олгох эсэх;
- “Авлигаас олсон орлогыг хураах”-ыг нөхөн төлүүлэх буюу буцаан өгөх арга хэмжээний оронд эрүүгийн арга хэмжээнд тооцох эсэх, тооцох бол энэ нь ямар нөхцөлтэй байх;
- Хувь этгээдэд хариуцлага тооцох журмын оронд эд хөрөнгөд тооцох арга хэмжээг нэвтрүүлэх буюу онцлох эсэх;

Авлигын хэрэгт холбогдогч этгээдээс хууль бус үйл ажиллагаанаас олсон орлогыг нь хураах авах бодлогын туслах хүчин зүйлсээс хамгийн чухал нь дараа нь хураан авах зорилгоор эд хөрөнгийг түр хураах, битүүмжлэх буюу бусад байдлаар

тухайн эд хөрөнгийн хөдөлгөөнийг нь хориглох урьдчилсан арга хэмжээг авах тэр тогтолцоо юм. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт ийм арга хэмжээг авахыг оролцогч улсаас хүссэн бол 3 дахь хэсэгт шүүх буюу бусад эрх бүхий байгууллагаас цаашид хэрхэхийг шийдэх хүртэл ийм эд хөрөнгийг захирч байх тогтолцоог нэвтрүүлэхийг шаардаж байна.

31 дүгээр зүйлд мөн эд хөрөнгө хураах дэглэмийн хоёр гол бүрэлдэхүүн хэсэг болох олон улсын хамтын ажиллагаа (7 дугаар хэсэг) болон гуравдагч этгээдийн эрх (9 дүгээр хэсэг)-ийн талаар арга хэмжээ авахыг санал болгосон.

II. Хураах хэлбэрүүд

Конвенцийн 31 дүгээр зүйлийн 1 дүгээр хэсэгт дараах 2 төрлийн хураах ажиллагааг явуулахад шаардлагатай арга хэмжээг авахыг хүссэн байна:

(1) (a) – гэмт хэргээс олсон орлогыг хураах;

(1) (b) – гэмт хэргийн хэрэгслийг хураах.

(1) (b) нь энэхүү конвенцийн дагуу тогтоосон гэмт хэргийг үйлдэхэд ашигласан, эсхүл ашиглах зорилготой эд хөрөнгө, тоног төхөөрөмж буюу бусад хэрэгсэлд хамаарна.

Гэмт хэргийн хэрэгслийг хураахын цаад зарчим нь эдгээр объектыг нийгэмд хор хөнөөлтэй байдлаар буруугаар ашиглаж ирсэн явдалтай холбоотой. Тиймээс ч оролцогч улс энэ явдал дахин гарахаас сэргийлэх учиртай юм. Гэмт хэрэг үйлдэхэд ашигласан объект нь тухайн гэмт хэргийн өдөөсөн хор хөнөөлтэй үр дагаварт биет байдлаар хамаардаг. Тиймээс гэмт хэрэг үйлдэхэд ашигласан хэрэгслийг хураах нь мөн чанартаа залхаан цээрлүүлэх арга хэмжээнд тооцогдох бөгөөд тухайн гэмт этгээдээс “урвуулан ашигласан” эд хөрөнгийг хураах байдлаар – ихэнхдээ нэмэлт шийтгэл болгож- шийтгэж байгаа болохоор энэ арга хэмжээ нь шүүгдэгчид хувь этгээдийнх нь хувиар ногдуулж буй ял шийтгэлд хамаарна.

Энэ ойлголт нь түүнчлэн гэмт хэрэг үйлдэхэд –баримт бичиг, үлгэр загвар, програм хангамж зэрэг шууд байдлаар эсвэл хуурамч паспорт зэрэг үйлдлийг хөнгөвчлөх зорилгоор шууд бус байдлаар- шаардагдах объектыг хамаарна. Ийм хэрэглэгдэхүүнийг ихэнхдээ устгадаг. Энэ нь ийм хэрэглэгдэхүүнийг хураахын цаад зарчим нь урьдчилан сэргийлэх мөн чанартайг харуулж байгаа юм. Эдгээр хэрэглэгдэхүүнийг урвуулан ашиглан магадлал өндөр байдаг учир ийнхүү устгах нь тодорхой ач холбогдолтой. Цаашлаад ийм төрлийн хураах ажиллагаа нь залхаан цээрлүүлэх биш харин тодорхой зүйлийг хамгаалах байдлаар ашиг тусаа өгч болох юм. Тиймээс ч мансууруулагч бодисыг хэрэгтнийг шийтгэх гэж биш харин нийгмийг хамгаалах зорилгоор хураан авдаг.

Энэ хүртэл гэмт хэргийн хэрэгслийг хураах талаар өгүүлсэн бол харин 1 (a)-д гэмт хэргээс олсон орлогыг хураах арга хэмжээг нэвтрүүлэхийг оролцогч улсаас хүссэн байна.

Конвенцийн 2 (e) ба (g)-д “гэмт хэргээс олсон орлогыг хураах” гэж “гэмт хэрэг үйлдэх замаар шууд буюу шууд бусаар олсон, эсхүл авсан аливаа эд хөрөнгийг шүүх

буюу эрх бүхий бусад байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн дагуу бүрмөсөн авах”-ыг хэлнэ гэж заасан байна.